

ویرہ نامہ

وفات حضرت معصومہ علیہا السلام

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
روابط عمومی

السَّلَامُ عَلَيَّ كَمَا أَهْلُ الْبَيْتِ فِيهِ

خود را نیازمند پروردگار ببیند، در برابر او خضوع کند و حضرت معصومه علیها السلام را واسطه درگاه پروردگار عالمیان قرار دهد.

در این نوشتار مختصر، به گوشه هایی از فضایل زیارت آن بانوی باکرامت از منظر حضرات معصومین علیهم السلام اشاره می‌کنیم.

فضیلت زیارت در روایات اهل بیت علیهم السلام

در منابع روایی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله شده است که فرمودند: «مَنْ جَاءَنِي زَائِرًا لَا تَحْمِلُهُ حَاجَةٌ إِلَّا زِيَارَتِي، كَانَ حَقًّا عَلَيَّ أَنْ أَكُونَ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر کس به زیارت من بیاید و انگیزه ای جز زیارت من نداشته باشد، بر من لازم است که شفیع او در روز قیامت باشم.» (۱)

علامه امینی رحمته الله علیه، این حدیث را از شانزده تن از محدثان و حفاظ اهل سنت نقل کرده است.

همچنین آورده است: چهل و یک نفر از بزرگان آنان از عبدالله بن عمر نقل کرده‌اند که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي؛ هر کس قبر مرا زیارت کند، شفاعت من بر او واجب می‌شود.» (۲)

این حدیث را دارقطنی، بیهقی، جلال الدین سیوطی و متقی هندی در کنز العمال و دیگران روایت کرده‌اند. (۳)

علامه امینی رحمته الله علیه، افزون بر این دو روایت، بیست روایت دیگر نیز در این باره از منابع اهل سنت نقل کرده است.

همچنین در روایتی دیگر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به امام علی علیه السلام می‌فرمایند: «ای علی، هر کس مرا یا تو و فرزندان را در زمان

نگاهی گذرا به فضائل زیارت حضرت معصومه علیها السلام

زیارت در اسلام، امری شایسته و مستحب و مورد سفارش است، به ویژه اگر مراد از قبور، مزار اولیای الهی یا فرزندان گرام آنان باشد.

همه فرق و مذاهب اسلامی، به جز یک فرقه از حنبلی‌های متأخر به نام «وهابیت»، بر مشروعیت زیارت اتفاق نظر دارند. در مذهب شیعه بیش از همه، در باب زیارت و اهمیت آن سفارش شده است.

در مذهب تشیع، زیارت معصومان علیهم السلام و فرزندان گرامی آنان بعد از فقدان شان، مساوی با زیارت شان در حال حیات معرفی شده است.

بنابراین، واژه «زیارت» واژه‌ای مقدس و آشنای در قاموس تشیع است؛ از جمله آداب و برنامه‌هایی که در شریعت اسلام به آن بسیار سفارش شده، رفتن به زیارت تربت پاک و مشاهد شریفه اهل بیت علیهم السلام و فرزندان بزرگوار آنهاست.

حضرات ائمه اطهار علیهم السلام در روایات و احادیث، پیروان خود را بر این امر مهم تشویق و تحریص نموده‌اند و اجر و پاداش فراوانی برای آن بیان کرده‌اند.

حضرت معصومه علیها السلام در میان امامزادگان، از امامزادگان نادری است که برایش زیارتنامه مخصوص از جانب امام معصوم علیه السلام نقل شده است و به مقام شامخ آن حضرت اشاره شده است.

مزار با صفای کریمه اهل بیت علیهم السلام سبب می‌شود که زائر حرم

السلام علیکم وعلیٰ آله وعلیٰ انبیاء

تماشای فرجام مجرمان: «قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ» (۶)

۶. وفاداری به رهبر و مقتدا و تعهد به پیمانی که با او بسته است. چنان که امام رضا علیه السلام می فرماید: «برای هر امامی در هر زمانی، نسبت به مأمومین و شیعیانش، عهد و پیمانی است و اگر کسی بخواهد به عهدش خوب و تمام وفا کند باید به زیارت قبورشان مشرف شود.

اگر کسی با اشتیاق به زیارت رفت و در این رغبت صادق بود، امامان معصوم در روز قیامت شفیع آنان خواهند بود» (۷)

بنابراین، شیعیان نسبت به هریک از امامان معصوم علیهم السلام پیمان و تعهدی دارند که کمال وفای به آن عهد، در زیارت مشتاقانه و عارفانه قبور آن وجودهای نورانی علیهم السلام است.

افزون بر آن آنچه گفت شد، حرم‌های شریف امامان معصوم علیهم السلام و فرزندان گرامی آنان در طول تاریخ مراکز علم، تبلیغ و ترویج دین، مبدأ قیام‌ها و نهضت‌ها، محل پیمان بستن و هم قسم شدن برای انقلاب‌های رهایی‌بخش، و... بوده است.

این برکات، جملگی از طریق رفت و آمد و مرآوده زائران با اماکن مقدسه ناشی می‌شود.

فضیلت زیارت از منظر فریقین

فقهای عظام شیعه نیز بر این باورند که با ادله اربعه، یعنی کتاب، سنت، عقل و اجماع، می‌توان رجحان و فضیلت داشتن زیارت قبور صلحا، ابرار، متقیان و نیکان را نیز اثبات کرد، تا چه رسد به زیارت انبیا و اوصیای معصوم علیهم السلام و علمای بزرگ. (۸)

حیات یا پس از مرگ زیارت کند، من ضمانت می‌کنم که او را از سختی‌ها و شداید روز قیامت نجات دهم، تا آن که او را مانند درجه خودم می‌گردانم.» (۴)

اسحاق بن عمار از امام صادق علیه السلام روایت می‌کند که آن حضرت فرمودند: «به مدینه بروید و بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سلام بدهید، هر چند که سلام و درود از راه دور نیز به آن حضرت می‌رسد.» (۵)

گرچه زیارت از راه دور نیز مورد قبول و توصیه است، اما این حدیث مبین آن است که حضور زائر در کنار زیارت شونده و قبر وی خصوصیتی دارد، بنابراین مورد توصیه و سفارش قرار گرفته است.

از جمله این خصوصیت‌ها عبارت است از:

۱. بهره‌مند شدن از فضای معنوی حرم‌های شریف. که محل رفت و آمد فرشتگان، ارواح انبیا و اولیا و محل تردد و تعلق ویژه روح بلند آن صاحب حرم است. و دعا کردن در مظان استجاب دعا.

۲. گسترش فرهنگ توحیدی و ولایت اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام در بین راه‌ها و شهرهای مسیر مشاهد مشرفه.

۳. نشانه صداقت زائر در دوستی و علاقه زیارت شونده.

۴. ارتباط ملت‌ها و ملیت‌های مختلف و آگاهی از مشکلات و امکانات یکدیگر.

۵. عمل به توصیه کلی قرآن کریم بر سیر در اقطار زمین و

السَّلَامُ عَلَيَّ كَمَا أَهْلَتْ لِلنَّبِيِّ

پس از ذکر احادیث یاد شده، مطالبی از ۴۱ نفر از شخصیت‌ها و علمای بزرگ اهل سنت، درباره فضیلت و پاداش زیارت قبر حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده است.

آنگاه به آداب زیارت از دیدگاه علمای اهل سنت پرداخته و در پایان کیفیت زیارت قبر رسول اکرم و ائمه بقیع علیهم السلام و شهدای احد و دیگر افراد و همچنین توسل و استشفاع و تبرک به قبر مطهر رسول اکرم صلی الله علیه و آله را از منابع و مأخذ آنان نقل نموده است.

با توجه به مطالب یاد شده، به روشنی درمی‌یابیم که مسلمانان در طول تاریخ اسلام بر جواز، بلکه استحباب زیارت قبور اولیای الهی اجماع داشته‌اند، اما از ناحیه «ابن تیمیه» ممنوع شد.

وی اولین کسی است که از این مسئله جلوگیری کرده و به شدت با آن مقابله نمود. بعد از او شاگردانش، افکار و نظریه‌های او را دنبال کرده و تا زمان «محمد بن عبدالوهاب» (۱۳) و دیگر وهابیون بر این اعتقاد سخیف خود باقی‌اند.

البته نکته شایان توجه این است که وهابیان و در صدر آنها ابن تیمیه، زیارت هر قبر را حرام می‌دانند؛ اعم از زیارت قبور اهل بیت علیهم السلام و دیگران و در خصوص نظرات خود درباره حرمت زیارت قبور به طور عموم، بسیار پافشاری می‌کنند و زیارت را امری شرک‌آمیز و زائر را مشرک می‌دانند.

فضیلت زیارت حضرت فاطمه معصومه علیها السلام به روایت حضرات معصومین علیهم السلام

در روایات اسلامی از قول حضرات معصومین علیهم السلام بر زیارت حضرت معصومه علیها السلام تصریح شده است و در روایتی زائر آن حضرت را در صورت معرفت حق او، سزاوار بهشت می‌داند.

فقیه نامدار امامیه در جواهرکلام خود هنگام شرح کلام محقق حلی رحمته الله علیه، استحباب زیارت صدیقه کبری، فاطمه زهرا علیها السلام و امیرمؤمنان، علی علیه السلام و فرزندان معصوم آن دو بزرگوار را مورد کاوش و بررسی قرار داده است. (۹)

موضوع زیارت قبر رسول اکرم و ائمه گرامی علیهم السلام اختصاص به مذهب شیعه ندارد و تنها در منابع روایی شیعی از آن سخن به میان نیامده است؛ بلکه این موضوع در بسیاری از منابع و مأخذ اهل سنت نیز مطرح شده و روایات متعددی با تعبیر مختلف از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده که فرموده است: «فَمَنْ زَارَنِي بَعْدَ وَفَاتِي فَكَأَنَّمَا زَارَنِي فِي حَيَاتِي؛ هر کس بعد از وفات من، قبر مرا زیارت کند، همانند کسی است که در زمان حیات مرا زیارت نموده است.» (۱۰)

و نیز می‌فرماید: «مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي؛ هر کس به زیارت قبر من آید، شفاعتم بر او واجب می‌شود.» (۱۱)

یکی از شخصیت‌های معروف اهل سنت است، در ضمن بیان وظایف زائرین مدینه منوره می‌گوید: «مستحب است که زائرین پس از زیارت قبر رسول خدا صلی الله علیه و آله در بقیع حضور به هم رسانند و قبور پیشوایان دینی و صحابه را که در آنجا مدفون هستند، زیارت کنند.» (۱۲)

مرحوم علامه امینی احادیث مربوط به زیارت قبر رسول اکرم صلی الله علیه و آله را در کتاب گرانقدر «الغدیر» از منابع متعدد اهل سنت نقل نموده است: حدیث «مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي»، را از ۴۱ کتاب و حدیث «مَنْ حَجَّ فَرَارَ قَبْرِي بَعْدَ وَفَاتِي كَانَ كَمَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي» را از ۲۵ مأخذ از مأخذ اهل سنت آورده است. تا آنجا که ۲۲ روایت با تعبیر مختلف در این باره از منابع متعدد اهل سنت، ذکر نموده است.

السَّلَامُ عَلَيَّ كَمَا أَهَلَتْ لِلنَّبِيِّ

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «آن کس که مرا یا یکی از فرزندانم را زیارت کند، روز قیامت او را دیدار خواهم کرد و از ترس و وحشت آن روز، نجاتش خواهم داد». (۱۴)

فاطمه معصومه دختر امام هفتم علیهما السلام است؟ فرمود: بله، کسی که با شناخت حق او، او را زیارت کند بهشت برای اوست، بعد فرمود: وقتی برای زیارت آمدی در بالاسرش رو به قبله بایست، ۳۴ بار الله اکبر، ۳۳ بار سبحان الله و ۳۳ بار الحمد لله بگو و بعد بگو: السلام علی آدم صفوه الله.... تا پایان زیارت شریفه». (۱۷)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «آن کس که مرا یا یکی از فرزندانم را زیارت کند، روز قیامت او را دیدار خواهم کرد و از ترس و وحشت آن روز، نجاتش خواهم داد». (۱۴)

زیارت حضرت فاطمه معصومه علیها السلام از نگاه امام صادق علیه السلام

گروهی از اهالی «ری» محضر امام صادق علیه السلام شرفیاب شدند. حضرت فرمود: آفرین بر «برادران قمی ما». گفتند: ما اهل ری هستیم (نه اهل قم). حضرت سخن خویش را تکرار فرمود و آنان چندین بار گفتند که ما اهل قم نیستیم و حضرت هم چندین بار فرمود که ای برادران قمی ما خوش آمدید.

سپس حضرت فرمودند: «خدا را حرمی است که مکه است و رسول خدا را حرمی که مدینه است و امیرالمؤمنین را حرمی که کوفه است و ما را هم حرمی که شهر قم است.

بنابراین حدیث، درمی یابیم زیارتنامه حضرت معصومه علیها السلام از امام رضا علیه السلام است و در میان بانوان اهل بیت بعد از حضرت فاطمه زهرا علیها السلام، تنها بانوی مجلله ای که زیارت ماثور دارد حضرت فاطمه معصومه علیها السلام است.

به زودی دختری از فرزندانم به نام «فاطمه» در آنجا به خاک سپرده می شود؛ هر کس قبر او را زیارت کند، بهشت بر او واجب می شود.

امام رضا علیه السلام درباره زیارت حضرت معصومه علیها السلام فرمودند: «مَنْ زَارَهَا عَارِفاً بِحَقِّهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ کسی که «فاطمه معصومه» را زیارت کند، درحالی که «معرفت» به حق او داشته باشد، سزاوار بهشت است». (۱۸)

این سخن را به گفته راوی امام صادق علیه السلام در زمانی فرمود که هنوز امام موسی کاظم علیه السلام، پدر حضرت فاطمه معصومه علیها السلام به دنیا نیامده بود». (۱۵)

بدیهی است که اگر زائر مسلمان، معرفت به فضایل و کمالات نفسانی و راه و رسم زندگی این بندگان شایسته خدا داشته باشد، می تواند از زیارت مرقد شریف آنان توشه ای بگیرد و روح و جان خود را با آن ارواح قدسی هماهنگ نماید و با مکتب و مرام الهی آنها آشنا گردد.

در خبر دیگری آمده است: «إِنَّ زِيَارَتَهَا تَعَادِلُ الْجَنَّةَ؛ زیارت او همسنگ بهشت است». (۱۶)

مراد از واژه «عارفاً بحقها»، در کلام امام رضا علیه السلام درباره زیارت خواهر گرامی اش، بیانگر مقام والای حضرت فاطمه معصومه علیها السلام است.

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

از جمله شرایط تکمیل و پذیرش زیارت، شناخت حقیقی و واقعی نسبت به صاحب قبر است؛ زیرا ارزشی که عرض ادب و احترام با شناخت کامل نسبت به کسی یا چیزی دارد، ادب و

السَّلَامُ عَلَيَّ كَمَا أَهْلَكَ لِلنَّبِيِّ

۵. همان، ج ۱۴، کتاب الحج، ابواب المزار، باب ۴، ص ۳۳۸، ح ۱۴
۶. نمل، ۶۹
۷. الکافی، ج ۴، ص ۵۶۷؛ بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۱۶؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۷۷
۸. عبدالاعلی الموسوی السبزواری، مهذب الاحکام فی بیان حلال والحرام، قم، دار التفسیر، ج ۱۵، ص ۳۳
۹. ر.ک: محمد حسن نجفی، جواهر الکلام، ج ۲۰، ص ۸۵-۱۰۰
۱۰. سنن الدار قطنی، ج ۲، باب المواقیت، ص ۲۷۸، ش ۱۹۲
۱۱. همان، ش ۱۹۴
۱۲. احیاء علوم الدین، محمد غزالی، بیروت، دارالمعرفه، ج ۱، ص ۲۷۱
۱۳. نخستین کسی که مذهب وهابی را پدید آورد و در راه ترویج آن به شدت کوشش کرد، و مسلک وهابی منسوب به اوست.
۱۴. کامل الزیارات، ص ۱۱
۱۵. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار الجامعه لدُرر اخبار الائمه الاطهار، دار احیاء التراث العربی، بیروت، لبنان، الطبقة الثالثة المصححة، ۱۴۰۳ هـ.ق. / ۱۹۸۳ م، بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۶، باب ۳۶ الممدوح من البلدان و المذموم منها و غرائبها.
۱۶. بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۹
۱۷. همان، ج ۱۰۲، ص ۲۶۶
۱۸. همان، ج ۱۰۲، ص ۲۶۶
۱۹. نجم، ۲۸
۲۰. ابوجعفر احمد بن محمد بن خالد برقی، المحاسن، دارالکتب الاسلامیه، قم، ایران. ج ۱، ص ۶۱

احترام از روی گمان و تخیل نخواهد داشت، چنان که خداوند در قرآن کریم می فرماید: «وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا؛ و ظن و گمان، در فهم حق و حقیقت هیچ سودی ندارد». (۱۹)

شناخت کامل و محبت نسبت به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت پاک و مطهرش علیهم السلام که هم سنگ و هم طراز با قرآن کریم هستند، شفاعت آنان و عاقبت به خیری را در پی دارد.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: «دوستی و محبت ما اهل بیت را پیشه کنید؛ زیرا کسی که خدا را با محبت ما اهل بیت ملاقات کند، با شفاعت ما وارد بهشت خواهد شد؛ سوگند به کسی که جانم در دست اوست، هیچ کس از عملش سودی نمی برد مگر با شناخت کامل نسبت به حقوق ما». (۲۰)

لقب «معصومه» را امام رضا علیه السلام به خواهر خود عطا فرمود: آن حضرت در روایتی فرمود: «مَنْ زَارَ الْمَعْصُومَةَ بِقَمِّ زَارَتِي؛ هر کس حضرت معصومه علیها السلام را در قم زیارت کند، مانند کسی است که مرا زیارت کرده است».

این لقب، که از سوی امام معصوم به این بانوی بزرگوار داده شده، گویای جایگاه والای ایشان است.

پی نوشت ها

۱. امینی، شیخ عبدالحسین، الغدير، چاپ تهران، ص ۹۷
۲. همان، ص ۹۳
۳. سنن دارقطنی، ج ۲، ص ۲۴۴، ج ۲۶۶۹؛ السنن الكبرى، بیهقی، ج ۵، ص ۲۴۵؛ تفسیر الدر المنثور، ج ۱، ص ۲۳۷؛ کنز العمال، ج ۱۵، ص ۶۵۱، ج ۴۲۵۸۳
۴. شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، مؤسسه آل البيت، قم، ۱۴۰۹ق، ج ۱۴، کتاب الحج، ابواب المزار، باب ۴، ص ۳۲۸، ج ۱۶

مِنْ ذُرِّيَّتِهَا عَارِفًا بِحَقِّهَا فَلْيَلْحِقْنَهَا